

LUCYNA SOCHOCKA

Postrzeganie zawodu pielęgniarki/pielęgniarsza przez studentów kierunku pielęgniarstwo na kolejnych etapach kształcenia

Nursing Faculty Students' Perception of the Nursing Profession During Succeeding Stages of Education

Instytut Pielęgniarstwa, Państwowa Medyczna Wyższa Szkoła Zawodowa w Opolu, Opole

Streszczenie

Wprowadzenie. Zawód pielęgniarki/pielęgniarsza to bardzo interesująca profesja. Mimo przemian obserwowanych w Polsce na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci sposób postrzegania tego zawodu znacząco się nie zmienił.

Cel pracy. Próba poznania sposobu postrzegania zawodu pielęgniarki/pielęgniarsza przez studentów kierunku pielęgniarstwo na kolejnych etapach kształcenia.

Materiał i metody. Grupa badana liczyła 183 osoby. Byli to studenci I i III roku studiów stacjonarnych oraz studiów niestacjonarnych – pomostowych kierunku pielęgniarstwo Państwowej Medycznej Wyższej Szkoły Zawodowej w Opolu. W pracy zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, a wybraną techniką badań była ankieta, którą stworzono na potrzeby niniejszego artykułu przez jego autorkę. Badania przeprowadzono w 2013 r.

Wyniki. W opinii 62% respondentów zawód pielęgniarki/pielęgniarsza w polskim społeczeństwie zajmuje średnią pozycję, 32% jest zdania, że jego pozycja jest niska. Według opinii 77% ogółu badanych jest to zawód dla osób mających odpowiednie cechy charakteru. Ponad połowa respondentów – 55% uważa też, że jest dobrze opłacany w Europie, ale nie w Polsce. Respondenci są zdania, że jest to męczący zawód; w ich opinii największymi obciążeniami w pracy są: brak satysfakcji ekonomicznej – 27% oraz poczucie odpowiedzialności za zdrowie i życie innych – 26%.

Wnioski. Sposób postrzegania zawodu pielęgniarki/pielęgniarsza (ale nie pozycji zawodowej pielęgniarki/położnej) zmienia się w zależności od etapu kształcenia studentów. Środowisko zarówno akademickie, jak i zawodowe powinno dołożyć wszelkich starań, aby sposób postrzegania tego zawodu był jak najbardziej pozytywny (Piel. Zdr. Publ. 2014, 4, 2, 109–116).

Słowa kluczowe: zawód, pielęgniarka, pielęgniarz, postrzeganie zawodu, prestiż zawodu.

Abstract

Background. In spite of changes which could have been observed in Poland over the last few decades, including changes concerning nursing, no major changes have been noticed in the perception of the nursing profession.

Objectives. The aim of the research was an attempt to get to know the way the nursing profession is perceived by nursing faculty students during succeeding stages of education.

Material and Methods. The research group, containing 183 persons, consisted of the first and the third year full-time students, as well extramural students of the nursing faculty at the Public Medical Vocational College in Opole. The research utilizes the method of the diagnostic survey, and the chosen technique of the research was a questionnaire created by the author. The research was conducted in 2013.

Results. According to 62% of the respondents, the nursing profession represents a mediocre, or even low – 32%, social status. 77% of the surveyed interviewees regard it as a profession that requires certain personality traits, more than half of the respondents – 55%, regards it as a well-paid profession in Europe, as opposed to Poland. The respondents regard nursing as a difficult job; they consider the following burdens as the most problematic: the lack of the financial satisfaction – 27%, and a sense of responsibility for others' health and life – 26%.

Conclusions. The way of the perception of the nursing profession (but not the perception of the social status of the nursing profession) changes depending on the stage of education (Piel. Zdr. Publ. 2014, 4, 2, 109–116).

Key words: profession, nurse, perception of the profession, job prestige.

Zawód to pojęcie używane przez wszystkich ludzi i w różnych kontekstach, zarówno w mowie potocznej, jak i opracowaniach naukowych. Definiując to pojęcie, mówi się o zespole czynności społecznie użytecznych, wyodrębnionych w związku z podziałem pracy, których wykonywanie wymaga od pracownika odpowiedniej wiedzy i umiejętności, powtarzanych systematycznie, będących źródłem utrzymania dla pracownika i jego rodziny, zapewniających pozycję w społeczeństwie [1, 2].

Zawód pielęgniarki/pielęgniarsza to przede wszystkim bardzo interesująca profesja, głównie dlatego, że podmiotem zainteresowania jest człowiek, ale też z powodu zjawisk socjologicznych, psychologicznych i duchowych, jakie występują w relacjach międzyludzkich towarzyszących jego wykonywaniu [3].

Pielęgniarstwo to zawód, którego treścią działalności, w myśl nowoczesnego pielęgniarstwa, jest udzielanie świadczeń zdrowotnych, w szczególności: pielęgnacyjnych, zapobiegawczych, diagnostycznych, leczniczych, rehabilitacyjnych oraz z zakresu promocji zdrowia [4].

Tempo przemian współczesnego świata przyczyniło się do zmiany postaw i oczekiwań społecznych zarówno pacjentów, jak i personelu pielęgniarstwa; rozszerzył się zakres zadań, kompetencji i odpowiedzialności zawodowej [3].

Wykonując ten zawód dziś, zarówno pielęgniarka, jak i pielęgniarz (zaobserwowano, że w ostatnich latach mężczyźni coraz częściej wybierają pielęgniarstwo na swój zawód) [5] udziela świadczeń zdrowotnych przede wszystkim przez: rozpoznawanie warunków zdrowotnych i potrzeb podopiecznego, problemów pielęgnacyjnych jego i rodziny, sprawowanie opieki pielęgnacyjnej, edukację zdrowotną, realizację zleceń lekarskich w procesie diagnostyki, leczenia i rehabilitacji oraz samodzielne, w określonym zakresie, wykonywanie świadczeń zapobiegawczych, diagnostycznych, leczniczych i rehabilitacyjnych [4].

Wyżej wymienione zadania określa m.in. Ustawa o zawodach pielęgniarki i położnej, ale do zadań związanych z tym zawodem zalicza się również nauczanie zawodu, prowadzenie prac naukowo-badawczych w dziedzinie pielęgniarstwa oraz kierowanie pracą zawodową pielęgniarek [1].

O prestiżu i pozycji zawodu stanowi jego wizerunek, tj. ogół podzielanych przez ludzi przekonań, poglądów i opinii na temat danej grupy zawodowej. Pełni on ważną funkcję społeczną, sprzyja rozumieniu celów i kompetencji zawodowych, kształtowaniu się adekwatnych oczekiwań oraz właściwej komunikacji pracowników. Uzależniony jest od wielu czynników, w tym od: relacji z osobą wykonującą dany zawód (patrz pielęgniarka/pielęgniarsza) oraz doświadczenia i wiedzy na temat

profesjonalnej działalności tej osoby. Zawód pielęgniarki/pielęgniarsza inaczej będą zatem postrzegać podopieczni, inaczej lekarze, a jeszcze inaczej pielęgniarki czy pielęgniarze.

Mimo przemian politycznych (także z zakresu polityki zdrowotnej), społecznych i ekonomicznych, jakie obserwowano w Polsce w ostatnich dziesięcioleciach, w tym zmian zachodzących w dziedzinie pielęgniarstwa, w postrzeganiu zawodu pielęgniarki/pielęgniarsza przez lekarzy oraz pacjentów nie odnotowuje się dużych zmian. W wizerunku zawodowym pielęgniarki prezentowanym przez lekarzy nadal dominują elementy związane z ich podrzędną, pomocniczą rolą. W świadomości zaś polskiego społeczeństwa praca pielęgniarki jest kojarzona z wykonywaniem rutynowych, nieskomplikowanych czynności, typowe jest także deprecjonowanie roli pielęgniarki w procesie terapeutycznym oraz podkreślanie dystansu między pozycją zawodową pielęgniarki a lekarza [4].

Nie bez znaczenia jest, że zmiany w postrzeganiu zawodu, w tym zawodu pielęgniarki/pielęgniarsza, zależą przede wszystkim od tego, jak szybko pielęgniarki/pielęgniarsze poznają i zaakceptują nową tożsamość swojego zawodu [4]. Kształtowanie tożsamości zawodowej pielęgniarek powinno wiązać się z wizją pielęgniarstwa oraz definiowaniem samego pielęgnowania.

Angielka Vereny Tschudin już w 1992 r. twierdziła, że pielęgniarki nie mogą być postrzegane tylko jako profesjonalistki świadczące usługi, nie powinny też kreować własnego wizerunku przez silne utożsamianie się z medycyną i zaawansowaną techniką, ale należy je postrzegać jako istoty ludzkie odnoszące się do innych istot ludzkich w sposób osobowy i zawodowy [6, 7].

Podobnie pisała Irena Wrońska w 1999 r. – pielęgniarka powinna być przede wszystkim dobrym człowiekiem, który niezależnie od pełnionej przez siebie roli społeczno-zawodowej będzie przejawiał swoje pełne człowieczeństwo [8].

Nowym, choć coraz bardziej powszechnym „elementem” wizerunku zawodu pielęgniarstwa zarówno w Polsce, jak i na świecie stają się mężczyźni. Z tym dotychczas prawie w całości sfeminizowanym zawodem swoją przyszłość wiąże coraz większa ich liczba. W USA w 2001 r. pielęgniarze stanowili 6,9% personelu pielęgniarstwa, w UK w 2002 r. odsetek mężczyzn w pielęgniarstwie był równy ok. 10%. Trendy ogólnosiękatowe wskazują, że liczba mężczyzn wykonujących pracę pielęgniarza wynosi 5–10%, w zależności od kraju. Należy przyjąć, że wraz ze zwiększającą się obecnością mężczyzn w tym zawodzie będzie się zwiększać znaczenie wpływu męskiego spojrzenia na sprawy związane z pielęgniarstwem, w tym na jego wizerunek [9].

Celem badań była próba poznania sposobu postrzegania zawodu pielęgniarki/pielęgniarsza przez studentów kierunku pielęgniarstwo na kolejnych etapach kształcenia.

Material i metody

Badania przeprowadzono w okresie od października do grudnia 2013 r. Grupą badaną – 183 osoby ($n = 183$) – byli studenci I i III roku studiów stacjonarnych oraz studenci studiów niestacjonarnych – pomostowych kierunku pielęgniarstwo Państwowej Medycznej Wyższej Szkoły Zawodowej w Opolu. Udział w badaniach był dobrowolny i anonimowy. W pracy zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, wybraną techniką badań była ankieta utworzona na potrzeby pracy przez jej autorkę. Trafność narzędzia ustalono metodą sędziów kompetentnych, a do określenia rzetelności zastosowano metodę połówkową (wg Spearmana-Browna wynik 0.89).

Kwestionariusz ankiety zawierał metryczkę oraz 15 szczegółowych pytań dotyczących postrzegania zawodu pielęgniarki/pielęgniarsza. Pomiaru oceny cech zawodowych, osobistych i interpersonalnych dokonano z wykorzystaniem zestawu 10 cech. Ankietowani szacowali, w jakim stopniu przypisują daną cechę pielęgniarce. W tym celu wykorzystano 3-punktową skalę (od 1 do 3), w której 1 oznacza minimalne, a 3 maksymalne nasilenie cechy. Analizy sposobu postrzegania zawodu pielęgniarki dokonano z użyciem 5-punktowej skali (od 1 do 5), z pomocą której ankietowani określali, na ile zgadzają się z danym stwierdzeniem.

Uzyskane wyniki badań poddano analizie statystycznej. Do oceny istnienia różnic bądź zależności między analizowanymi parametrami niemierzalnymi użyto testu χ^2 . W badaniach przyjęto 5% błąd wnioskowania i związany z nim poziom istotności $p < 0,05$, wskazujący na istotne statystycznie różnice bądź zależności.

Wyniki

Badania przeprowadzono w grupie 183 studentów kierunku pielęgniarstwo. Kobiety stanowiły 95,08% ($n = 174$), a mężczyźni 4,92% ($n = 9$) ogółu respondentów. Studenci studiów stacjonarnych stanowili 64% ($n = 117$) ogółu badanych, w tym studentów I roku poddanych badaniu było 68, a III roku 49, co stanowiło odpowiednio 37 i 27% tej grupy. W ankiecie wzięło udział 66 studentów studiów niestacjonarnych – pomostowych ($n = 66$), co odpowiadało 36% ogółu badanych. Rozpiętość wiekowa badanej grupy

zawierała się w przedziale 20–53 lat. Najbardziej liczną ($n = 102$) grupą wiekową byli badani w wieku 20–22 lat – 56%. W grupie studentów studiów niestacjonarnych – pomostowych najliczniejsza była grupa ze stażem pracy do 20 lat – 26 osób (14%), stażem pracy do 30 lat – 22 (12%), do 15 lat – 7 (4%), a do 10 lat – 9 (5%). Najmniej liczną grupą byli respondenci ze stażem pracy do 5 lat – 3 osoby (2%). Zdecydowaną większość tej grupy – 61% stanowili absolwenci Liceum Medycznego ($n = 40$); wśród studentów studiów stacjonarnych najliczniejszą grupą – 47% byli absolwenci Liceum Ogólnokształcącego ($n = 86$).

Według opinii 77% ogółu badanych ($n = 141$) zawód pielęgniarki/pielęgniarsza jest dla osób mających odpowiednie cechy charakteru, a ponad połowa respondentów – 55% ($n = 100$) uważa też, że jest dobrze opłacany w Europie, ale nie w Polsce. Inne cechy pejoratywne, takie jak: „trudny”, „ciężki”, „bez przyszłości” lub „podwyższonego ryzyka” również miały swoich zwolenników. Sposób postrzegania zawodu pielęgniarki/pielęgniarsza zmienia się w zależności od etapu kształcenia studentów ($p = 0,0007$). Studenci bogatsi o wiedzę i doświadczenie nabyte w czasie kolejnych lat studiów, znacznie częściej twierdzą, iż jest to zawód trudny, podwyższonego ryzyka, źle opłacany w Polsce, dla ludzi z powołaniem; rzadziej natomiast mówią, iż jest ciekawym zawodem z przyszłością.

Analiza piśmiennictwa pozwala wskazać cechy charakteru (z grupy cech osobistych, interpersonalnych i zawodowych), jakie powinna posiadać osoba podejmująca pracę w zawodzie pielęgniarki/pielęgniarsza. Respondenci poproszeni o określenie stopnia nasilenia cech z ww. grup najwyżej ocenili:

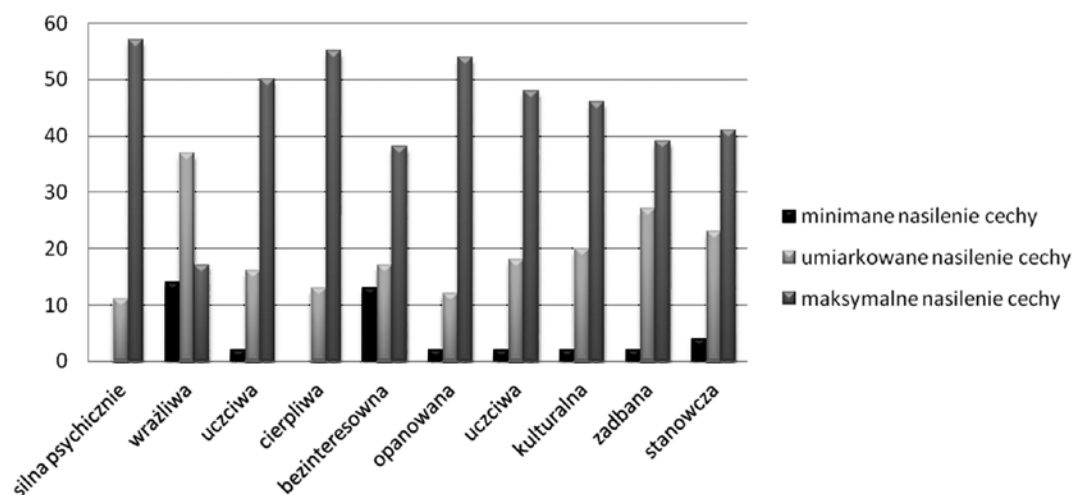
- w grupie cech osobistych: silna psychicznie, opanowana, uczciwa, cierpliwa,
- w grupie cech interpersonalnych: budząca zaufanie, opiekuńcza, otwarta na ludzi,
- w grupie cech zawodowych: sumienna, rzetelna, zaradna.

Cechy charakteru ocenione najniżej to:

- w grupie cech osobistych: wrażliwa, stanowcza, bezinteresowna,
- w grupie cech interpersonalnych: życzliwa, rozmowna, współczująca,
- w grupie cech zawodowych: energiczna, kreatywna, otwarta na zmiany.

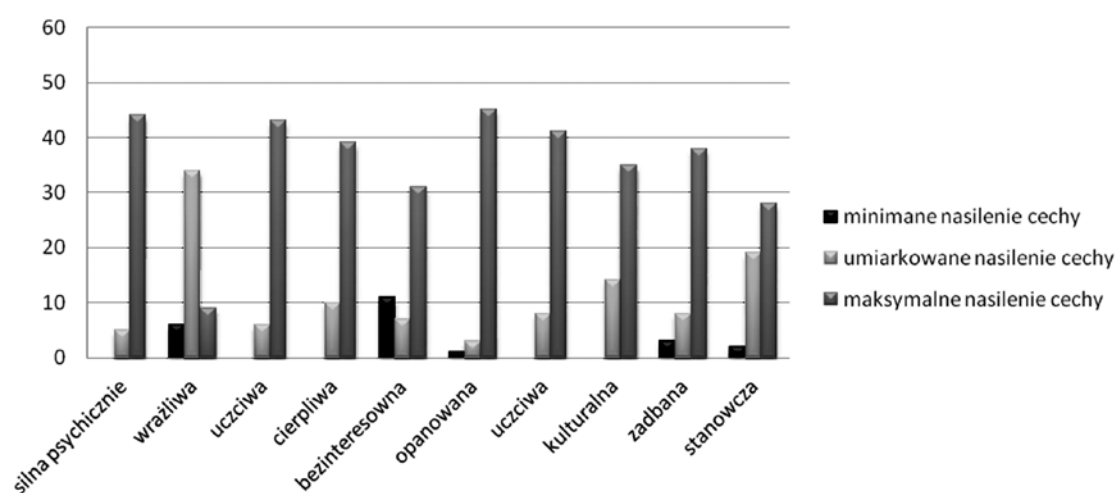
Stopień nasilenia cech z poszczególnych grup przedstawiono na ryc. 1–9.

Na pytanie: „Co najbardziej ceni pani/pan w pracy pielęgniarki/pielęgniarsza?” ankietowani odpowiedzieli, że możliwość niesienia pomocy innym – 30%; równie doceniane aspekty pracy w tym zawodzie to: poczucie bycia potrzebnym – 22% oraz możliwość pracy z ludźmi – 21%.

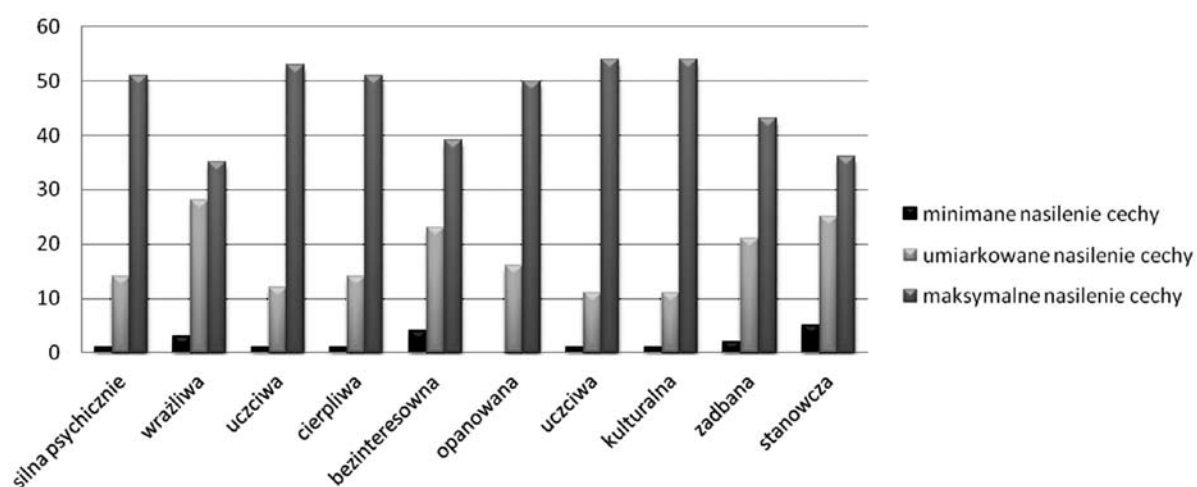
Ryc. 1. Stopień nasilenia cech osobistych według studentów I roku

Fig. 1. Intensity of personal traits according to the first-year students

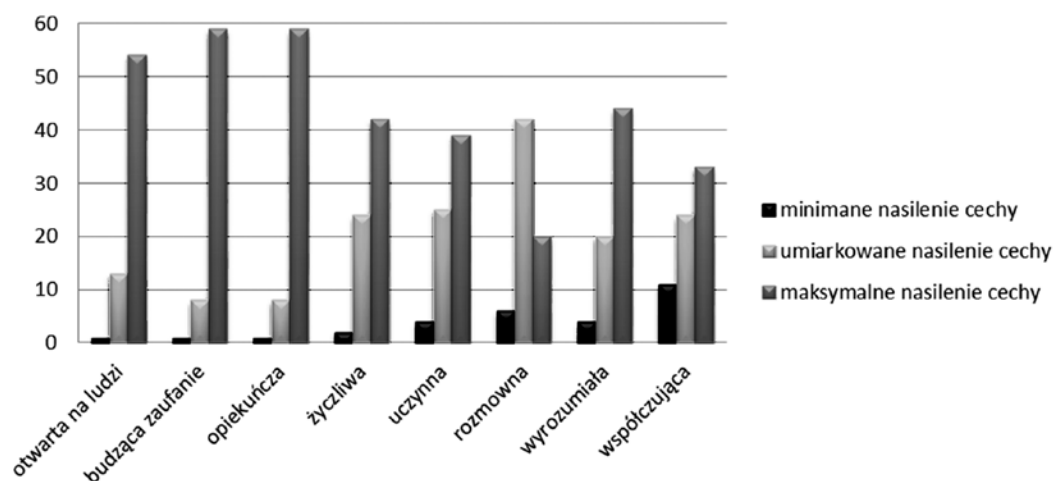
Ryc. 2. Stopień nasilenia cech osobistych według studentów III roku

Fig. 2. Intensity of personal traits according to the third-year students

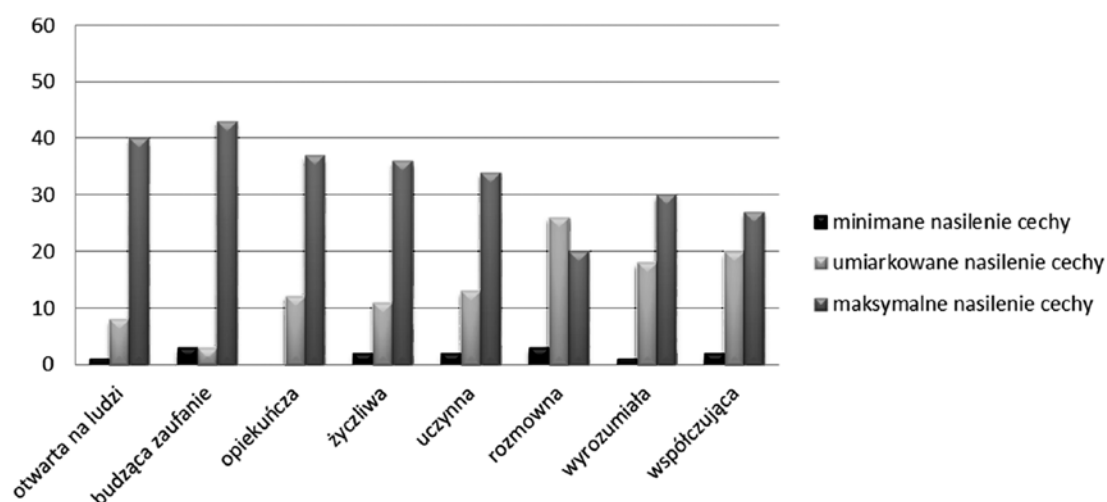
Ryc. 3. Stopień nasilenia cech osobistych według studentów studiów pomostowych

Fig. 3. Intensity of personal traits according to the students of bridging programs

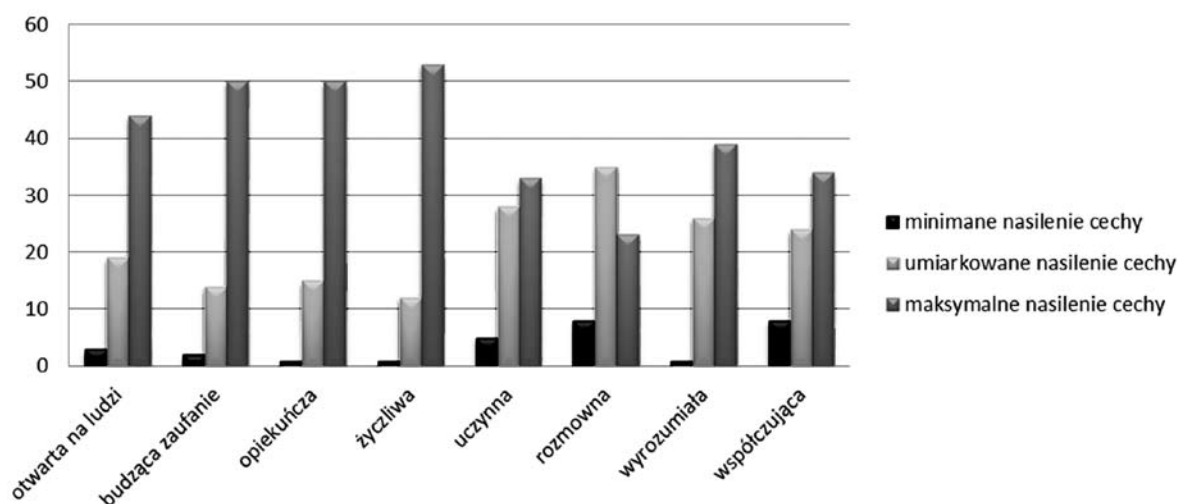
Ryc. 4. Stopień nasilenia cech interpersonalnych według studentów I roku

Fig. 4. Intensity of interpersonal skills according to the first-year students

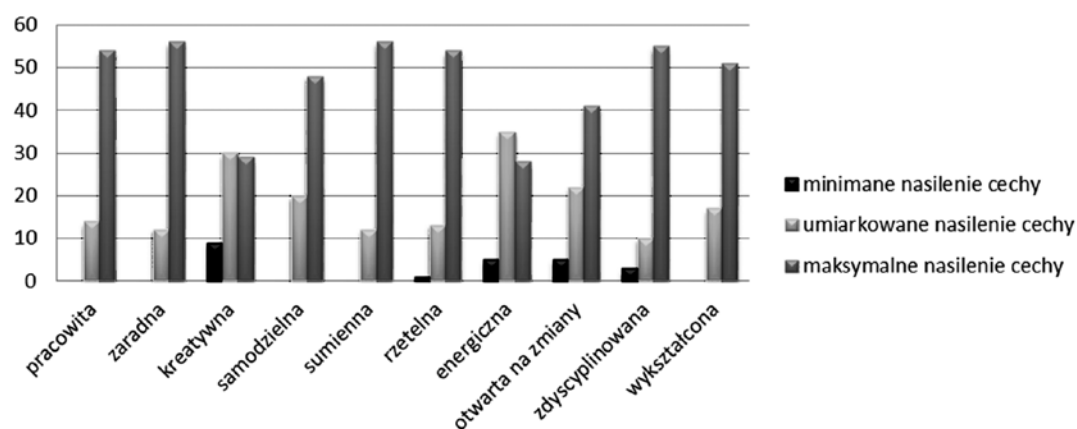
Ryc. 5. Stopień nasilenia cech interpersonalnych według studentów III roku

Fig. 5. Intensity of interpersonal skills according to the third-year students

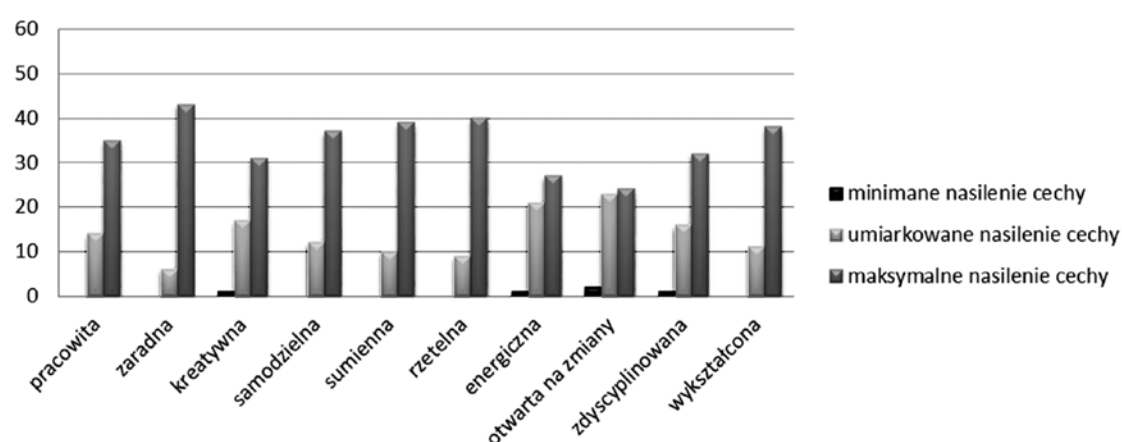
Ryc. 6. Stopień nasilenia cech interpersonalnych według studentów studiów pomostowych

Fig. 6. Intensity of interpersonal skills according to the students of bridging programs

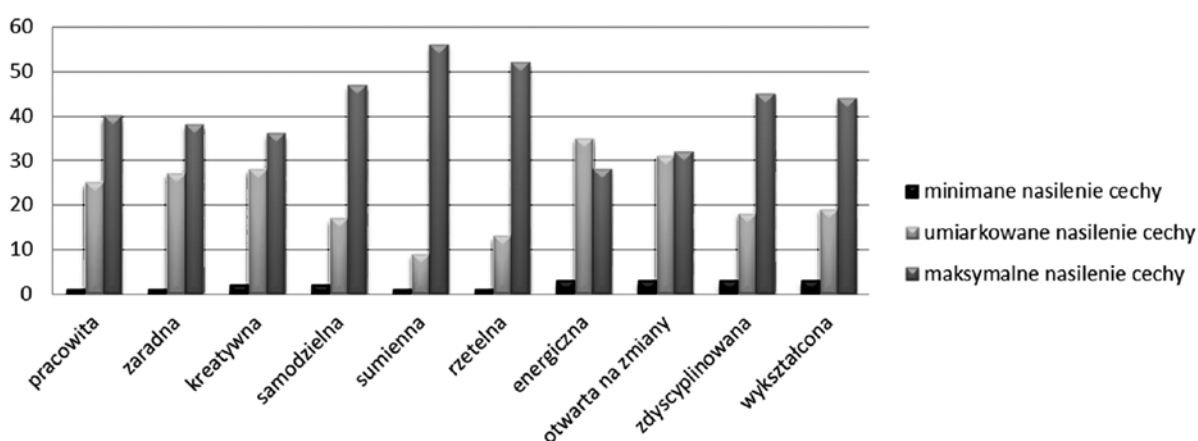
Ryc. 7. Stopień nasilenia cech zawodowych według studentów I roku

Fig. 7. Intensity of professional traits according to the first-year students

Ryc. 8. Stopień nasilenia cech zawodowych według studentów III roku

Fig. 8. Intensity of professional traits according to the third-year students

Ryc. 9. Stopień nasilenia cech zawodowych według studentów studiów pomostowych

Fig. 9. Intensity of professional traits according to the students of bridging programs

Jak wynika z przeprowadzonych badań, zawód pielęgniarki/pielęgniarza jest ciężki, a w opinii respondentów największym obciążeniem w pracy są: brak satysfakcji ekonomicznej – 27% oraz poczucie odpowiedzialności za zdrowie i życie innych

– 26%. Zarówno konieczność stałego podnoszenia kwalifikacji, jak i obowiązek ustawicznego kształcenia nie są dla ankietowanych obciążeniem związanym z pracą w tym zawodzie, bo wskazało na nie odpowiednio 8 i 4% ogółu badanych.

Duża grupa respondentów – 102 osoby, zdecydowanie zgadza się z tym, że „pielęgniarka jest osobą, która najlepiej potrafi wprowadzić pacjenta w środowisko szpitalne i zmniejszyć jego lęk”. Respondenci nie mieli też problemu z nowoczesnym postrzeganiem ról zawodowych pielęgniarki/pielęgniara, o czym świadczy duży odsetek badanych, którzy zgodzili się z ze stwierdzeniem, że „rolą pielęgniarki jest edukacja zdrowotna pacjenta” – 117 ankietowanych (64%). Ponad połowa respondentów (100 ankietowanych) zgadza się także ze stwierdzeniem, iż „pielęgniarka wywiera znaczący wpływ na motywację pacjenta do leczenia”. Największy sprzeciw natomiast wzbudziło określenie, że „pozycja pielęgniarki pośród innych zawodów medycznych jest bardzo wysoka” – 77 badanych nie zgadza się z tym stwierdzeniem.

Prestiż i pozycja zawodu w społeczeństwie to czynniki, które bez wątpienia mają wpływ na jego wizerunek. W opinii 62% respondentów ($n = 113$) zawód pielęgniarki/pielęgniara w polskim społeczeństwie zajmuje średnią pozycję, 32% określiło jego pozycję jako niską. Zaledwie dla 5% jest ona wysoka; 2% badanych nie miało zdania na ten temat. Podobnie zaledwie 18% ankietowanych jest zdania, iż zawód pielęgniarki/pielęgniara jest zawodem, który cieszy się wysokim prestiżem; odmiennego zdania jest aż 70% ogółu respondentów. Swojego zdania w tym temacie nie miało 12% osób biorących udział w badaniach.

Nie stwierdzono statystycznie istotnej zależności między etapem kształcenia studentów a sposobem postrzegania przez nich pozycji zawodowej pielęgniarki w polskim społeczeństwie ($p = 0,706$).

Respondenci poproszeni o wskazanie czynników mających wpływ na podniesienie prestiżu zawodowego podali: możliwość rozwoju zawodowego – 54% badanych, pewność zatrudnienia – 26%, odpowiednie wynagrodzenie – 14%; niespełna 4% respondentów upatruje podniesienia prestiżu zawodowego w jasnej ścieżce awansu. Interpretacja czynników podnoszących prestiż zawodu pielęgniarki/pielęgniara w znacznym stopniu zależy od poziomu kształcenia ($p = 0,000000$).

Jak wynika z analizy piśmiennictwa, także pozycja, jaką pielęgniarka/pielęgniara zajmuje w zespole terapeutycznym ma wpływ na postrzeganie zawodu. Większość badanych – 92% uważa, że są to pełnoprawni członkowie zespołu terapeutycznego, przeciwnego zdania jest zaledwie 8% ankietowanych.

We współczesnym pielęgniarstwie mężczyzna pielęgniarz nie wzbudza już takich emocji jak kilkanaście lub nawet jeszcze kilka lat temu. Niemniej nadal jeszcze mężczyźni stanowią niewielki odsetek osób związanych z tym zawodem (w badanej

grupie jest to niespełna 5%). Większość respondentów – 88% dostrzega jednak zapotrzebowanie na mężczyzn w zawodzie, a także widzi dla nich przyszłość z nim związaną – 88%, twierdząc, że mężczyzna i kobieta pracując w zawodzie pielęgniarki/pielęgniara, mogą osiągnąć taki sam poziom samorealizacji.

Omówienie

Z badań prowadzonych pod kierunkiem Krajewskiej-Kulak w 2010 r. wśród studentów pielęgniarstwa wynika, że studentom, bez względu na rok studiów, praca pielęgniarki kojarzyła się przede wszystkim z byciem pomocnym wobec innych/cierpiących oraz z dobrocią [10]. Etap kształcenia i związane z nim posiadanie coraz większej wiedzy na temat profesji pielęgniarstwa nie miały wpływu na sposób postrzegania zawodu, do zdobycia którego dążyli studenci. W badaniach omawianych w niniejszej pracy sposób postrzegania zawodu i identyfikacja czynników mających wpływ na podniesienie prestiżu zawodowego zmieniają się wraz z etapem kształcenia studentów pielęgniarstwa. Zdają się to potwierdzać badania Kapały i Lesińskiej-Sawickiej, na podstawie których można wysunąć tezę, że grupę zawodową pielęgniarzek/pielęgniarzy stanowią ci, którzy pasję do wykonywania tego zawodu mają w sobie od urodzenia – 52% oraz ci, którzy swój początkowy zapal rozwijają, pogłębiają i doskonalą, aby przerodził się w duże zaangażowanie – 48% [11].

Wyniki badań przeprowadzonych przez Centrum Badań Opinii Społecznej w 2009 r. wskazują, że ponad trzy czwarte Polaków darzy szacunkiem pielęgniarki, a zawód ten plasuje się wyżej w hierarchii prestiżu społeczno-zawodowego aniżeli zawód lekarza (zawód pielęgniarki – 4 miejsce, lekarza – 5) [12]. Nie można jednak znaleźć potwierdzenia dla powyższych danych ani w badaniach Paluch i Strzeleckiego z 2008 r., w których respondenci prestiż zawodu pielęgniarki ocenili jako: średni – 63% i niski – 35% [13], ani też w badaniach omawianych w niniejszej pracy, gdzie zaledwie 18% badanych wskazało na wysoki prestiż zawodu.

Budujące jest to, że 92,3% ankietowanych uważa wybór swojego zawodu za słuszny, bez względu na to, czy są oni dopiero adeptami zawodu pielęgniarstwa, czy pracownikami z wieloletnim stażem w tym zawodzie.

Tematem kolejnych badań powinno być jednak pytanie: dlaczego osoby, które wybrały zawód pielęgniarki/pielęgniara i uważają ten wybór za słuszny, pozycjonują go nisko w hierarchii społecznej?

Wnioski

Sposób postrzegania zawodu pielęgniarstwa/pię-
lęgniarki (ale nie pozycji zawodowej pielęgniarstwa/
położnej) zmienia się w zależności od etapu kształ-

cenia studentów. Środowisko zarówno akademic-
kie, jak i zawodowe powinno dołożyć wszelkich
starań, aby sposób postrzegania tego zawodu był
jak najbardziej pozytywny.

Piśmiennictwo

- [1] **Bandura L.R.:** Słownik pedagogiki pracy. Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich, Wrocław 1986, s. 482.
- [2] **Wojtasik B.:** Doradca zawodu studium teoretyczne z zakresu poradnictwa. Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1994, s. 15.
- [3] **Jasińska M., Gawłowska-Lichota K., Dugiel G., Brodowski J., Karakiewicz B.:** Tożsamość zawodowa pielęgniar-
rek i położnych – badanie pilotażowe. *Fam. Med. Prim. Care Rev.* 2010, 1(12), 19–23.
- [4] **Włodarczyk D., Tobolska B.:** Wizerunek zawodu pielęgniarstwa z perspektywy lekarzy, pacjentów i pielęgniar-
stwa. *Med. Pr.* 2011, 62(3), 269–279.
- [5] **Kapała W., Rucki P.:** Mężczyźni w polskim pielęgniarstwie. Jak widzą i oceniają swój zawód polscy pielęgniarze.
Pielęg. Pol. 2008, 1(27), 7–13.
- [6] **Tschudin V.:** Nurses matter. Reclaiming our professional identity. Macmillan, London 1999.
- [7] **Tschudin V.:** Ethics in nursing. The caring relationship. Butterworth Heinemann, London 1992.
- [8] **Wrońska I., Mariański J.:** Wartości życiowe młodzieży na przykładzie szkół pielęgniarstwa. *Akademia Medyczna
i Neurocentrum*, Lublin 1999, s. 325.
- [9] **Kapała W.:** Pan pielęgniarstwo? *Mag. Pielęg. Położ.* 2011, 9, 24–25.
- [10] **Krajewska-Kuś E., Van Damme Ostapowicz K., Bielemuk A.:** Samoocena postrzegania zawodu pielęgniar-
stwa oraz zdolności rozumienia empatycznego innych ludzi przez studentów pielęgniarstwa. *Probl. Pielęg.* 2010, 1,
1–10.
- [11] **Kapała W., Lesińska-Sawicka M.:** Pasjonujący zawód. *Mag. Pielęg. Położ.* 2011, 3, 22–23.
- [12] Centrum Badania Opinii Społecznej: Prestiż zawodów (cytowany 1 maja 2010). http://www.cbos.pl/SPISKOM.PO-L/2009/K_008_09.PDF.
- [13] **Paluch J., Strzelecki W.:** Ocena świadomości potocznej na temat zawodu pielęgniarstwa i zawodu położnej. *Pielęg.
Pol.* 2008, 1(27), 38–44.

Adres do korespondencji:

Lucyna Sochocka
ul. Chabrow 30/34
45-221 Opole
tel.: 660 207 056
e-mail: l-sochocka@wp.pl

Konflikt interesów: nie występuje

Praca wpłynęła do Redakcji: 7.02.2014 r.

Po recenzji: 14.05.2014 r.

Zaakceptowano do druku: 27.05.2014 r.

Received: 7.02.2014

Revised: 14.05.2014

Accepted: 27.05.2014